

En el passat, a Catalunya, les reivindicacions obreres –jornada de vuit hores, dret a l'associacionisme, etc.– van ser reprimides, des del poder, amb presó o multes fins arribar, fins i tot, a les execucions o assassinats dels dirigents enmig d'una preocupant espiral de violència. En aquest context, a l'hora de difondre les idees d'igualtat i llibertat, el periodisme va esdevenir un instrument fonamental i *La Tramontana* es va acabar convertint en un dels setmanaris obrers i anarquistes més rellevants del segle XIX. Malgrat la repressió a què va ser sotmesa, aquesta capçalera va aconseguir sortir al carrer durant setze anys, entre 1881 i 1896.

EL SETMANARI ROIG

La Tramontana va abanderar la lluita obrera i anarquista

TEXT JOSEP MARIA FIGUERES

IL·LUSTRACIONS BIBLIOTECA DEL CENTRE DE LECTURA DE REUS

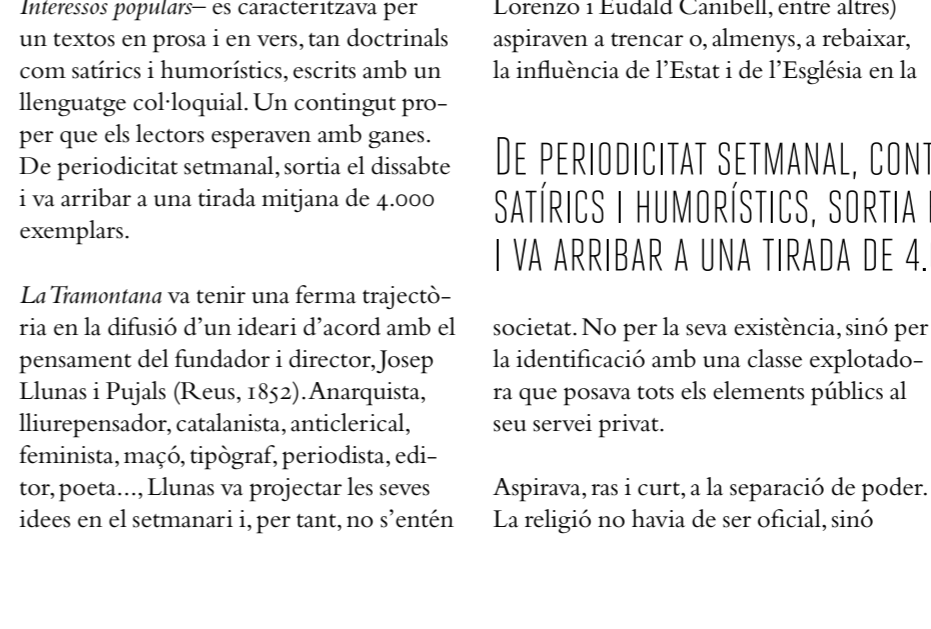
El primer número del setmanari *La Tramontana* surt al carrer el 16 de febrer de 1881. La seva trajectòria va ser llarga, però també atzarosa. Es va publicar de manera continuada fins el 1893 i, de manera intermitent, fruit de les prohibicions i de les persecucions, fins el 1896. Un total de 16 anys i 717 números.

Vinculada als moviments avançats de l'època, com l'anarquisme, el catalanisme, l'anticlericalisme, la maçoneria, el lliure pensament i el republicanisme, aquesta publicació obrera noucentista de subtítol explícit –*Periòdic vermell. Salut pública. Interessos populars*– es caracteritzava per un textos en prosa i en vers, tan doctrinals com satírics i humorístics, escrits amb un llenguatge col·loquial. Un contingut proper que els lectors esperaven amb ganes. De periodicitat setmanal, sortia el dissabte i va arribar a una tirada mitjana de 4.000 exemplars.

La Tramontana va tenir una ferma trajectòria en la difusió d'un ideari d'acord amb el pensament del fundador i director, Josep Lluanas i Pujals (Reus, 1852). Anarquista, lliurepensador, catalanista, anticlerical, feminista, maçó, tipògraf, periodista, editor, poeta..., Lluanas va projectar les seves idees en el setmanari i, per tant, no s'entén

DE PERIODICITAT SETMANAL, CONTENIA TEXTOS SATÍRICS I HUMORÍSTICS, SORTIA EL DISSABTE I VA ARRIBAR A UNA TIRADA DE 4.000 EXEMPLARS

societat. No per la seva existència, sinó per la identificació amb una classe explotadora que posava tots els elements públics al seu servei privat. Aspirava, ras i curt, a la separació de poder. La religió no havia de ser oficial, sinó

ANUARI SENSE SANTS NI VERGES

Josep Lluanas també va editar un anuari de setze pàgines en blanc i negre –excepte alguna coberta amb il·lustracions en color–, que va aparèixer només en sis edicions entre 1888 i 1896. Seguint la moda del moment, oferia als lectors un resum de l'activitat de l'any, una mostra de textos que no s'havien pogut publicar. L'ideari, però, és el mateix. No deixa de ser representatiu, en la coberta del 1888, un triangle amb una llum al centre en clara referència a l'ideal fratern de la maçoneria. Una novetat va ser substituir el calendari, amb els sants i les verges, per noms afins de científics, escriptors, màrtirs de la repressió, etc.

que lluitava, com l'Església, l'Exèrcit o la burgesia. D'altra banda, a l'interior sempre hi havia una vinyeta il·lustrada amb caricatures de gran format.

VA DESFER EL MITE DE LA CASTELLANITZACIÓ DE LA CLASSE OBRERA. SEMPRE ES VA EDITAR EN CATALÀ I AMB FORÇA ÈXIT DE PÚBLIC

Tant Lluanas com la resta dels redactors i col·laboradors pertanyien a la classe obrera. Entre els il·lustradors, hi havia Alexandre de Riquer i Inglada, Jaume Pahissa Laporta, Joan Llopart, Pedro Eriz Mendizábal, Eudald Canibell i Masbernat, Manuel Moliné i Muns o Manuel

Garcia. A les seves pàgines, *La Tramontana* acollia autors de totes les esquerres del moment i va tenir un gran nombre de col·laboradors. Alguns signaven –com Lluís Millà, Rossend Arús i Arderiu–, si bé la majoria utilitzaven pseudònim, començant pel director –*Lo Dimoni gros*.

La revista s'imprimia a la pulcra tipografia La Acadèmia, propietat d'Evarist Ullastres, republicà federal. Lluanas també era sovint autor de textos i fins i tot els componia personalment. L'erudit i crític literari Joan Givanel explicava com els anava component sense escriure'ls prèviament.

La Tramontana va ser la publicació anarquista de més durada de tot l'Estat espanyol durant el segle XIX, malgrat estar íntegrament escrita en català. El marc de difusió eren els Països Catalans. Així, va desfer el mite de la castellanització de la classe treballadora, atès que, com dèiem, al llarg d'una llarga existència va ser editada sempre en català i amb força èxit de públic.

En aquest sentit, cal remarcar doncs, un catalanisme, o millor dit, una catalanitat plena, que anava més enllà d'atributs folklòrics. Tenia un comportament nacional propi, o sigui una catalanitat que s'identificava amb els valors tradicionals seculars del país (treball responsable, valor de la paraula donada, amor a la col·lectivitat, veïnatge actiu, anhel constant de llibertat, solidaritat amb els oprimits, etc.). En aquest sentit, aspirava a una justícia basada en la raó, el seny i el sentit comú. La feina, doncs, havia de ser compensada justament. Si no era així calia protestar. I això és el que va fer *La Tramontana* al llarg de tota la vida.

REPRESSIÓ CONSTANT

Malgrat la competència, especialment dels setmanaris d'Innocenci López (*La Campana de Gràcia* i *L'Esquella de la Torratxa*), *La Tramontana* es diferenciava per una temàtica centrada exclusivament en els drets dels treballadors, així com per una obstinació ideològica. No en va, a

pràcticament cada número, s'hi podien llegir comentaris i acudits sobre comportaments lascius dels clergues o sobre l'enriquiment de les autoritats religioses.

No es va estar tampoc de criticar el comportament fins i tot de republicans afins, com va fer amb *La Campana de Gràcia* quan des d'aquesta capçalera es va difamar l'anarquista Paulí Pallàs, executat per terrorisme. Fins i tot la vídua va haver de rebatre les calúmnies difoses sobre el seu espòs a la publicació graciencina. Aquesta coherència combativa va provocar que

LA TRAMONTANA ES VA ACABAR CONVERTINT EN UN DELS SETMANARIS OBRERS I ANARQUISTES MÉS RELLEVANTS DEL SEU TEMPS

durant els setze anys que va ser al carrer, *La Tramontana* visqués sancions, denúncies i suspensions.

El 1890, amb Lluanas malalt de reuma i ajudant-se amb un bastó per caminar, va ser víctima fins i tot d'un atemptat que encara va deteriorar més un estat de salut delicat. A més, les multes no s'aturaven i va arribar fins i tot a acumular-ne fins a cinc de simultànies, així com cinc fiances.

La situació és tan crítica que li embarguen dues vegades els mobles de casa seva. Tot i aquests problemes i les suspensions governatives, *La Tramontana* reapareixia.

VA PATIR DENÚNCIES I SANCIONS. DESPRÉS DE L'ATEMPTAT DEL LICEU, VA ESTAR CATORZE MESOS SUSPÈS I EL SEU DIRECTOR VA SER EMPRESONAT

Gràcies a la simpatia que despertava entre els obrers, que li pagaven les fiances.

La repressió contra el setmanari va ser molt més dura arran del famós atemptat del Liceu, quan va estar catorze mesos suspès, des del desembre

de 1893 al gener de 1895, a més de tenir els redactors entre reixes. Enmig de tots aquests embats repressius, el setmanari va publicar el darrer número el 12 de juliol de 1896, amb la revista suspesa, de nou, i el director, Lluanas, empresonat.

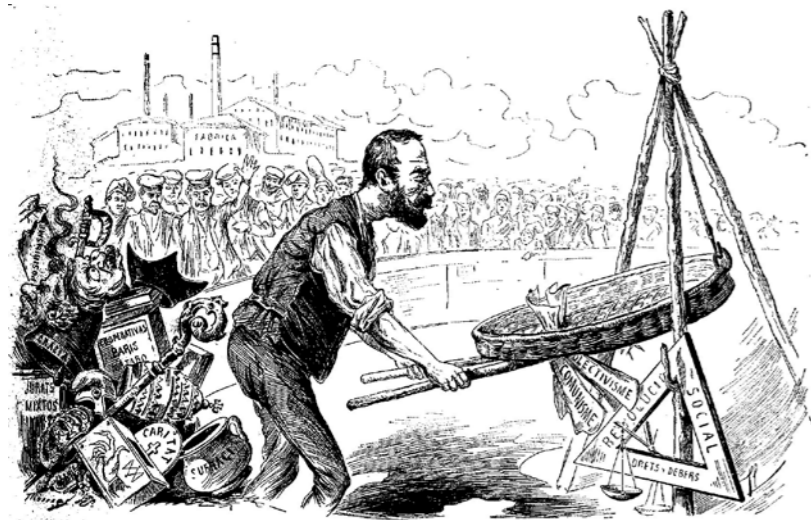
Després de 1896, hi va haver fins a tres intents de tornar a editar *La Tramontana*. Van ser els anys 1903, 1907 i 1913. Aquest últim de la mà de Salvador Seguí. Tots tres

van fracassar. Entremig, Lluanas mor el 23 de maig de 1905, a cinquanta-tres anys.

El setmanari *La Tramontana* ha estat estudiat per la significació política i social. Dues tesis doctorals –una sobre les il·lustracions, d'Àngela Palou (UIB), i una segona sobre

Lluanas i l'anarquisme, de Jordi Martí (URV), autor d'altres treballs sobre la revista i el director– tenen la revista com a referent i mostren aquella publicació com un eficient portaveu ideològic.

Gràcies a Martí també disposem de la revista digitalitzada a la Biblioteca del Centre de Lectura de Reus, que ens permet acostar-nos encara més a *La Tramontana*, una publicació singular per la llarga durada, l'ús natural de la llengua catalana, la qualitat en el tractament i la solidesa en l'argumentari ideològic. Tot això explica que, segons l'historiador Josep Termes, «va ser una revista d'una gran transcendència en la història dels moviments polítics i socials de Catalunya». Ç

Josep Lluanas, impulsor de *La Tramontana*, en una caricatura de l'època

Més informació a:

Josep Lluanas, la literatura obrerista i la construcció de l'anarquia en català al segle XIX. Tesis doctoral de Jordi Martí Font (Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, 2015). Accessible al web.

La Tramontana (1881-1896), periòdic vermell escrit en català, Manuel Vicente Izquierdo. *Gazeta*, 1 (1994).